

שיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת במדבר תשע"א

"מִשְׁכְּנִי, אַחֲרַיִךְ נְרוּצָה" - ישראל נמשכים אל הקדושה

אתו" (שם ג, ו). ומהו השירות? - "נִשְׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרְתּוֹ" (שם, ז). "לפי ששמירת המקדש עליו¹, שלא יקרב זר... והלויים הללו מסייעין אותו" (רש"י שם, ו).

וקשה: למה צריך להפקיד שומרים על המשכן? וכי לא די לצוות את בני ישראל שלא יכנסו למשכן, וזהו? - התשובה היא, שבני ישראל נמשכים אל הקדושה בעצמה רבה, עד שכמעט ואין באפשרותם להתגבר על משיכה זו ולהמנע מכניסה אל המשכן, למרות הסכנה שבדבר. לכן צריך להפקיד שומרים על המשכן, למנוע את כניסת בני ישראל אל הקודש, ולהצילם ממיתה.

ציווי נוסף בענין זה מופיע בפרשת קרח: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַהֲרֹן: אֲתָהּ וּבְנֵיךָ וּבִית אִבִּיךָ אֲתָךְ תִּשָּׂאוּ אֶת עֹון הַמִּקְדָּשׁ...² וגם את אחיך מִטָּה לֹוי שִׁבְט אֲבִיךָ הִקְרַב אֲתָךְ וְלֹוּ עֲלֶיךָ וַיִּשְׁבַּחְתֶּךָ... וְשָׁמְרוּ מִשְׁמֶרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל הָאֹהֶל" וגו' (שם יח, א-ג). ציווי זה בא לאחר הנסיון של קרח ועדתו לעבוד במשכן. אחרי מה שקורה לקרח ולעדתו, באים בני ישראל וטוענים למשה: "הֲנָה גְּנוּעֵנוּ, אֲבָדְנוּ, פָּלְנוּ אֲבָדְנוּ! כָּל הִקְרַב הִקְרַב אֶל מִשְׁכַּן ה' - יְמֹות! הֲאֵם תִּמְנֶנּוּ לְגֹועַ?!" (שם יז, כז-כח) כלומר: "שמא הופקרנו למיתה"? (רש"י שם) בתגובה לטענה זו חוזר ה' ומצוה את אהרן ואת הלויים להציב מתוכם שומרים קבועים בשערי המשכן, למנוע מזרים להכנס ולעבוד במשכן, "וְלֹא יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שם יח, ה) כמו שהיה כבר (רש"י שם).

גם כאן קשה: למה צריך להפקיד שומרים על המשכן? וכי לא די לצוות את בני ישראל שלא יכנסו למשכן, וזהו? ובכלל, איזו מין טענה היא זו, "הֲנָה גְּנוּעֵנוּ, אֲבָדְנוּ, פָּלְנוּ אֲבָדְנוּ... הֲאֵם תִּמְנֶנּוּ לְגֹועַ?" אחרי שראו מה שקרה לקרח ולעדתו, ולאחר שמהירים אותם בצורה ברורה ומדוייקת, "עד כאן מותר להכנס, ומכאן אסור להכנס" - איזו סכנה יש כאן? למה הם אומרים, "אינן אנו יכולין להיות זהירין בכך"? (רש"י שם יז, כח) כל כך קשה להזהר שלא להכנס למשכן ושלא לעבוד בו?!

התשובה היא כפי שאמרנו כבר. בני ישראל נמשכים אל הקדושה בעצמה רבה כזו, עד שכמעט ואין באפשרותם להתגבר על משיכה זו ולהמנע מכניסה אל הקודש, למרות הסכנה שבדבר. "וזה צעקתם: כי מי שיעלה על רצונו להשיג דבקות ורוח הקודש, הלא אין מעצור לפניו לפרוץ גדרו ולעלות להיכל ה', כי עזה כמוות אהבת ה', וא"כ עלולים המה למות... שְׁהִיָּה אוֹתוֹ הַדּוֹר כּוֹלֵם יוֹדְעִים מִזֶּה הַעוֹנֵג הַנִּפְלֵא [להדבק בשכינה], ואם כן אין איש ממנו בטוח בחייו" (העמק דבר, שם, כח). כל כך הקודש מושך אותם, עד שאין בכחם להתגבר על המשיכה הזו. לכן הם אומרים, "הֲאֵם תִּמְנֶנּוּ לְגֹועַ?!"

בני ישראל נמשכים אל הקדושה במתן תורה

משיכה חזקה של ישראל אל הקדושה עד כדי סיכון הנפש רואים גם במתן תורה. שלשה ימים לפני המעמד הנשגב, אומר הקב"ה למשה: "וַיִּהְיֶה כִּי יִשְׁמַע יְהוָה קוֹלְךָ וְשָׁמְרוּ לְכֶם עֲלוֹת בְּהָרָה וְנִגְעַע

בני קהת נמשכים אל הקדושה גם במצב של סכנת נפשות

כתוב בפרשתנו: "וַיִּבְרַךְ ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן לֵאמֹר: אֵל תִּכְרִיתוּ אֶת שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי מִתּוֹךְ הַלְוִיִּים" (במדבר ד, יח). וצריך להבין: מה פירושו של הציווי הזה? וכי עלה על דעתם של משה ואהרן, אוהבי ישראל הגדולים, להכרית מן העולם שום יהודי, ח'ו? ועוד קשה: הרי משפחת הקהתי היא משפחתם של משה ואהרן עצמם, שמבני קהת היו (שמות ו, יח-כ), ואיך יעלה על דעתם להכרית את משפחתם?

מסבירים חז"ל: היות ובני קהת הם אלה שנושאים את כלי הקודש (הארון, והשולחן, והמנורה, ושני המזבחות ושאר כלי הקודש), "והיו יודעין שכל מי שטוען בארון שִׁכְרוּ מְרוּבָה, היו מניחין השולחן והמנורה והמזבחות, וכולם רצין לארון ליטול שִׁכְרָה, ומתוך כך היה זה מִרִיב ואומר 'אני י טוען כאן', וזה מִרִיב ואומר 'אני י טוען כאן', ומתוך כך היו נוהגין בקלות ראש, והיתה השכינה פוגעת בהן" והיו מתים (במד"ר ה, א. הובא בקצרה ברש"י בראשית כט, לד). זאת גם אחת הסיבות לכך ששבט לוי היה קטן כל כך, כי בני קהת היו נדחפים אל הקודש ומתים (שם). כיצד נפתרה הבעיה? אמר הקב"ה למשה: "אַהֲרֹן וּבְנָיו יִבְאוּ, וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְאֶל מִשְׁאוֹ" (במדבר ד, יט). "עֲשֵׂה לָהֶם תְּקֵנָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְפַּלְּוּ מִן הָעוֹלָם... אַהֲרֹן וּבְנָיו יִסְדְּרוּ אוֹתָם עַל עֲבוֹדָתָם וְעַל מִשְׁאֵם, שֶׁלֹּא יִרְבוּ זֶה עִם זֶה" (במד"ר שם).

וצריך להבין: כיצד קרה כדבר הזה לבני קהת? הרי מדובר באנשים מבוגרים! "מִמֶּנּוּ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה" (במדבר ד, ג). אם הם רואים שההתנפלות על הארון גורמת להם למות, למה הם ממשיכים לעשות זאת? וכי צריך את אהרן ובניו, להשגיח עליהם כמו על ילדים קטנים, שלא ינהגו בצורה מסוכנת כל כך? ! התשובה היא, שהם אינם מסוגלים להפסיק! כמו שאי אפשר לומר לברזל שלא להמשך אל המגנט, כי מטבעו הוא נמשך אליו, כך גם בני קהת: המשיכה שלהם אל הקודש היא כל כך חזקה, עד שאין בכחם לרסן את עצמם, למרות הסכנה שבדבר! צריך שאהרן ובניו יורו להם: ר' פלוני, אתה נושא היום את הארון! ר' אלמוני, אתה לא נושא היום את הארון, רק מחר!... אי אפשר אחרת. רק על פי אהרן ובניו.

ישראל נמשכים אל הקדושה גם במצב של סכנת נפשות

והנה, תכונה זו של משיכה והתקרבות אל הקדושה עד כדי סיכון, אינה אופינית רק לבני קהת - שהם המשפחה הכי קרובה אל ה', כביכול - אלא לכל עם ישראל, וגם זאת רואים בפרשתנו. התורה מדברת בפרשתנו על תפקידי הלויים, ובין השאר מצוה עליהם התורה: "וְהַלְוִיִּים יִתְּנוּ סִבִּיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדוּת... וְשָׁמְרוּ הַלְוִיִּים אֶת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן הָעֵדוּת" (שם א, נג). בהמשך הפרשה מצוה התורה שוב: "הִקְרַב אֶת מֹשֶׁה לֹוי, וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לְפָנַי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְשָׁמְרוּ

אחר י עשו? - מפני שעד שלא הוקם המשכן, היתה עבודת הקרבנות נעשית ע"י הבכורות (זבחים קטו, ב). וכיון שעשו הרשע לא מתאים להיות כהן לה', מבקש יעקב מעשו למכור לו את הבכורה, כדי שיעקב יהיה הכהן, והוא יקריב את הקרבנות.

שואל עשו: "מה טיבה של עבודה זו?" (רש"י בראשית כה, לב) מה עלול אני להפסיד כאן? מסביר לו יעקב: "כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלויין בה, כאותה ששנינו: 'אלו הן שבמיתה, שתויי יין ופרועי ראש' (סנה' פג, א). אמר עשו: אני הולך למות על ידה! אם כן מה חפץ לי בה?" (רש"י בראשית סם) - 'אינני רוצה להתחייב מיתה, ח"ו! יותר טוב שאותר על הבכורה, ותהיה אתה הבכור'. מה יש? כל כך קשה להמנע משתיית יין לפני שהולכים לעבוד? וכל כך קשה להסתפר? - כן! יעשו זה קשה! הוא לא יכול בלי יין, וגם מפריעת ראש קשה לו מאד להזהר. אי אפשר לוותר על תספורת בזהמית! ... [כנראה שזאת היתה האופנה שם!...] על כן מעדיף עשו לנתר על הבכורה ועל עבודת הקרבנות, מאשר לנתר על יין ושער ארוך.

לעומת זאת - יעקב, גם הוא יודע שהעבודה מסוכנת, "וכמה אזהרות ועונשין ומיתות תלויין בה". הוא ודאי לא רוצה להיכשל בעוון שיש בו מיתה בידי שמים ח"ו. ואעפ"כ הוא קונה את הבכורה, כי הוא שואף לקדושה. הרי סוף סוף אפשר להנצל מן הסכנות שבעבודה, ע"י שזנהרים בכל פרטיה ודקדוקיה. ביום שארצה לעבוד, לא אשתה יין. ואם אסור לגדל שערות - נלך לספר. מה נורא כל כך? ... העיקר שאוכל להתקרב לקב"ה כמה שיותר.

עשו לא רוצה להתקרב לקב"ה. הוא לא שואף לזה. הוא לא רק "נאלץ" לנתר על הבכורה בגלל הפחד להכשל ב"אזהרות ועונשין ומיתות תלויין בה", אלא התורה מעידה ש"נ"י? ק"ו עשו את הפכ"ה" (בראשית כה, לד). הוא בז לעבודת הקרבנות, ולא אכפת לו ממנה. חז"ל מוסרים עוד, שאחרי מכירת הבכורה קרא עשו לחבריו ואמר להם: 'תראו את הטפש הזה! נתן לי נזיד עדשים בלא כל תמורה ממשית' (ב"ר סג, ט). במקום להבין שיעקב עשה את "עסקת חייו", קנה את הבכורה בעד כלום, בעד לחם ונזיד עדשים, חושב עשו שהוא זה שעשה את העסקה המוצלחת! כי אין לעשו שום הערכה לבכורה ולעבודת הקרבנות המקרבת את האדם לה'. כל הענין לא שווה אצלו יותר מלחם ונזיד עדשים. כך הן אומות העולם. אין להם שום ענין בקדושה. אינני מדבר על בודדים מהם שהתגיירו ובאו לחסות תחת כנפי השכינה, כרות המואביה ואחרים, אבל ברובן - אומות העולם אינן מעוניינות בעבודת ה'. לא רוצות "לא תרצח", לא רוצות "לא תגנב", ואין להן עסק וענין עם התורה בשום צד שהוא. רוצים רק את העולם הזה, ותו לא.

לגוים אין שייכות אל התורה

ובכל זאת, חז"ל אומרים (ע"ז ב-ג), שלעתיד לבוא, כשיראו הגוים שהקב"ה נותן שכר לישראל עבור המצוות שעשו, יאמרו הגוים לקב"ה: תן גם לנו מצוות, כדי שגם לנו יהיה שכר! יאמר להם הקב"ה: "מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה! ... מיד כל אחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו, והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז". ומה היא תגובתם של הגוים? - "כל אחד ואחד מבטע בסוכתו ויוצא! ... מיד הקב"ה יושב ומשחק עליהן", וכמובן, הם אינם מקבלים שום שכר.

שואלת הגמרא: מה הבעיה כאן? והרי גם ישראל יוצאים מן הסוכה כשיש להם צער לשבת בה, שהרי "מצטער פטור מן

בקצתו, פל הנגע בקר מות יומת" (שמות יט, יב). אחר כך, ביום מתן תורה עצמו, אחרי שמשגה מגביל את העם שלא לעלות אל הר סיני, ואומר לה': "לא יוכל העם לעלות אל הר סיני, פי אַתָּה הַעֲדָתָה בְּנוּ לְאֹמֶר הַגְּבִיל אֶת הָהָר וְקַדְשְׁתוּ" (שם, כג), אומר לו הקב"ה: "לֹךְ רֵד" (שם, כד) "וְהָעֵד בְּהֶם שְׁנֵי יָת. שמורזין את האדם קודם מעשה, וחורזין ומורזין אותו בשעת מעשה" (רש"י שם). כי כמה שהגבלת אותם והזהרת אותם, יש עדין חשש גדול, "פֶּן יִהְיֶה אֵל ה' לְרֵאוֹת וְנִפְל מִמֶּנּוּ רַב" (שם, כא). כשיראו את הקדושה הנוראה וישמעו את קול השופר וכל הדברים הנפלאים, הם לא יוכלו להתאפק. כל כך הם רוצים להתקרב לקדושה, שצריך עוד פעם להזהיר אותם בשעת מעשה, שלא יעלו להר סיני ולא ימותו.

את אומות העולם לא היה צריך להגביל שלא לעלות אל הר סיני. אי אפשר אפילו לקרב אותם אל הר סיני. הקב"ה חזר על כל אומות העולם, הציע להם לקבל את התורה, ואף אחד לא חפץ בה. הם שואלים את הקב"ה "מה כתוב בה", וכשהקב"ה אומר להם שבתורה כתוב "לא תגנוב", הם מחליטים שזה לא בשבילם. "לא תגנוב"? - חומרה גדולה מדי! אי אפשר לקבל את החומרה הזאת. "לא תרצח"? - זה בכלל אי אפשר. גיאהד זו הרי מצוה. אי אפשר לקבל את התורה (ילק"ש דברים רמז תתקנא. ועי' רש"י דברים לג, ב). ממילא, את אומות העולם לא צריך להגביל שלא לעלות אל הר סיני. הם מעצמם כבר לא יבואו. אבל ישראל - מוכרחים להגיע אל הקודש. הם רוצים את הקדושה. רוצים להכנס. מפני שהגויים מטבעם בורחים מהקדושה, וישראל מטבעם נמשכים אל הקדושה. כי הקודש נמשך אל הקודש, ולכן ישראל הקדושים נמשכים אל התורה. "מְשַׁכְּנֵי אֶתְרֵיךָ וְרוּצָה" (שה"ש א, ד). אתה רק מושך קצת, וכבר אנו רצים. איננו "נסחבים", אלא רצים אל הקדושה.

לכן, גם כשמזהירים את ישראל ואומרים להם: "פֶּל הַנֶּגַע בְּקֶר מוֹת יוֹמֵת", וגם כשיש "קִלְת וּבְכָקִים וְעַנְן כְּבֹד עַל הָהָר" (שמות יט, טז), הם לא נרתעים מלהתקרב אל ה'. עז רצונם להתקרב אל הקדושה, גם כשהדבר כרוך בסכנת נפשות. ממילא, צריך להזהיר אותם פעם נוספת, שלא יתקרבו אל הקודש.

גם לדורות זה גם כך. הרדב"ז דן על מנהג שהיה בדורו, שהיו אנשים שהיו עולים למקומות מסוימים בהר הבית, והרדב"ז מנסה להסביר את המנהג בכך, שסמכו על כמה ספקות שיש בענין זה [לגבי אותם מקומות מסוימים בהר הבית], ו"תלו הדבר להקל, מרוב חשקתם לחזות בקדש" (עי' שו"ת הרדב"ז ח"ב סי' תרצ"א). [אעפ"כ שלדעת הרדב"ז אין ראוי להקל בספקות אלו - כפי שהורה לשואל, שלא להקל בזה - ובחלק מן המקומות שהיו נכנסים אליהם אסר הרדב"ז בו דאי להכנס אליהם, כי לגביהם אין שום ספק שאפשר לסמוך עליו (עי' שם בסוף התשובה)]. כי ישראל מטבעם נמשכים אל הקדושה, וקשה להם שלא להתקרב אליה, גם כשיש סכנה בדבר - סכנת מיתה בעולם הזה, או סכנת מיתה וכתת בעולם הבא.

המשיכה של ישראל אל הקדושה למרות הסכנה - מורשה מיעקב אבינו

אותו רצון עז של ישראל להתקרב אל הקדושה, גם כשיש סכנה בדבר - מורשה היא לנו מיעקב אבינו, כפי שרואים בפרשת תולדות: מיד אחרי שמבקש עשו מיעקב, "הֲלִעֵיטֵנִי נָא מִן הָאֲדָם הָאֵדָם הַזֶּה" (בראשית כה, ל), אומר יעקב לעשו: "מִכְרָה כִּיֹּם אֶת כְּכַרְתְּךָ לִי" (שם, לא). למה זקוק יעקב לבכורה? מה אכפת לו שנוולד כמה דקות

תורתך שלמדנתנו, והספרדים מוסיפים ואומרים גם: "נודה לך... על ארץ חמדה טובה ורחבה, ברייתו ורעה". למה זה כך? מה ענין לברית ותורה עם ברכת הארץ? הסביר מו"ר הגר"ר יוסף שלמה כהנמן זצ"ל (הרב מפוניבז'), שאין הפירוש בזה, שסתם כך צריך להודות לה' בברכת הארץ גם "על ברייתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדנתנו". אלא הכוונה היא, שיש קשר בין בריית ותורה לארץ ישראל. והקשר הוא, שארץ ישראל היא ארץ כזו, שזוכים בה רק ע"י בריית ותורה. אנו מודים אפוא בברכת הארץ לקב"ה, על כך שקבלנו ארץ מיוחדת כזו, שזוכים בה רק ע"י בריית ותורה. בשווצריה או בקנדה או בכל ארץ אחרת, אפשר לזכות גם בלי בריית ותורה. אבל בארץ ישראל זוכים רק ע"י בריית ותורה. לכן, אם לא הזכיר אדם בברכת הארץ בריית ותורה, לא יצא ידי חובתו, כי לא הודה על ארץ ישראל כראוי, כיון שלא הזכיר את יחודה של ארץ ישראל משאר הארצות.

גם השבת היא מתנה טובה שניתנה לנו, כדי להזכיר את הבורא ואת הבריאה הנפלאה שברא, "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ... וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" (שמות כ, יא). "מְזֻמָּר שִׁיר לְיוֹם הַשְּׁבִיט, טוֹב לְהוֹדוֹת לַה'", להודות על כל הבריאה הנפלאה שה' ברא. יהודי הרי אומר בכל ב'קָר, שהוא מרוצה מכך שה' ברא את העולם. "ברוך שאמר והיה העולם", אני מודה לה' שאמר והיה העולם. אמנם יש צרות בעולם, פה יש צרות, ושם יש צרות, אבל בסך הכל הקב"ה מעיד שהעולם הוא טוב מאד, "וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד" (בראשית א, לא). יש צרות? - בני אדם הם שגורמים לעצמם את הצרות. הקב"ה מצדו ברא עולם טוב מאד. [הרמב"ם מביא, שהיה פילוסוף אחד שטען, שכיון שיש כל כך הרבה צרות בעולם, על כרחך שהעולם שלנו איננו ה"עולם", אלא הוא הגי' הנם אליו שולח ה' את הרשעים שחטאו קודם לכן, ב"עולם" הקודם! וענה הרמב"ם לאותו פילוסוף, שה"הוכחה" שלו אינה נכונה, שכן העולם ביסודו הוא טוב ויפה ומסודר, ורק בני האדם הם אלו שגורמים לעצמם את רוב הצרות. נלחמים זה בזה, אינם שומרים על תזונה נכונה וכיו"ב, ובוהו הם אלו שגורמים לעצמם את רוב הצרות שבעולם. אבל העולם מצד עצמו הוא טוב מאד].

בשבת במנחה אנו מציינים בתפלה, כמה מיוחדת ומעולה היא השבת. בכל ימות השבוע אנו אומרים (לפני "ישתבח", ובסוף "עלינו לשבח") "בַּיּוֹם הַזֶּה הָאֵלֹהִים יִשְׁמְרוּ אֶתְךָ וְיִשְׁמְרוּ אֶתְךָ", ואילו במנחה של שבת אנו אומרים "אֵתְךָ אֶתְךָ וְיִשְׁמְרוּ אֶתְךָ". כבר הגענו למצב שה' אחד ושמו אחד. למעשה עוד לא הגענו לגמרי, כי עדין ח"ו צריך לפעמים לברך "דיין האמת", אבל כבר מרגישים מעין עולם הבא. מרגישים בשבת, ש"אתה אחד ושמן אחד".

כנסת ישראל אומרת על הקב"ה, "חָפְזוֹ מִמְּתָקִים וְכָלּוֹ מִמְּחֲמָדִים" (שה"ש ה, טז). כל הדיבורים של ה' הם מתוקים ונפלאים. למי שלא מקיים את הדברים, הדברים אינם מתוקים כל כך. אם יושבים בא"י ולא שומרים תורה ומצוות, הקב"ה באמת מגלה אותנו מא"י. ומי שלא רוצה לשמור שבת, נענש באופן חמור, גם בב"ד של מטה וגם בב"ד של מעלה. מי שבועט במתנות ה', המתנות הופכות לקטרוג עליו. אבל מי שרוצה את המתנות ונוהג עמן כראוי, עבורו המתנות הן טובות ונפלאות.

"מְנַחָה חֲדָשָׁה לַה' בְּשַׁבְּעֵתֵיכֶם" - למה מרמז?

הרמ"א מביא, שנוהגים בכל מקום לאכול מאכלי חלב בשבועות (רמ"א או"ח סי' תצ"ד ס"ג). ובמשנה ברורה (שם ס"ק י"ג) הביא, שנוהגין

הסוכה! עונה הגמרא: אכן, גם ישראל יוצאים מן הסוכה כשיש להם צער לשבת בה. אבל ישראל אינם מבעטים בסוכה במצב כזה! ישראל מצטערים: חם, אי אפשר לשבת בסוכה, וגם אם אשב בה לא אקיים מצוה, כי אין זו דרך דירה לרור בבית שמצטערים בו. אבל אני מצטער על כך שאיני יכול לשבת בסוכה. לא מבעט בה כמו הגוים, ח"ו. זה ההבדל בין ישראל לגוים. ישראל שואפים לקדושה, נמשכים לתורה ומצוות, נמשכים להר סיני, צריך להזהיר אותם פעם ופעמים לא לעלות אל ההר, לרוב תאוותם לראות את ה' (רש"י שמות יט, כא). לעומת זאת, את אומות העולם אי אפשר כלל להביא אל הר סיני. הקב"ה מציע להם את התורה, והם אינם רוצים לקבל. הם דוחים אותה. רק כשמגיע זמן חלוקת השכר, אז הם נזכרים לבוא. וגם אז, הם לא חפצים באמת במצוות. כשרק אפשר, הם בועטים בהן. לכן, לא מגיע להם שכר. ובאמת, שגם לא שייך לתת להם שכר. שהרי מה הוא השכר עבור רוחניות? - שוב רוחניות! והרי ברוחניות הם אינם מעוניינים. לא בשבילם שכר כזה.

[זוהי הרי הסיבה לכך, שלרשעים משולם שכר המצוות שעשו, כאן בעולם הזה, כמו שנאמר: "וּמְשַׁלֵּם לְשִׁנְאָיו אֶל פְּנֵיו לְהֶאֱבִידוֹ" (דברים ז, י). "בחיינו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאבירו מן העולם הבא" (רש"י שם). מדוע? למה לא יקבל הרשע קצת "עולם הבא", כמו שמקבלים הצדיקים? למה פורעים לו את שכרו כבר כאן בעולם הזה? התירוץ, כמדומני, כתוב בפסוק: "פֹּתַח אֶת יָדְךָ, וּמְשַׁבֵּיעַ לְכָל חַי בְּצֹן". ה' מספק לכל אחד את רצונו. הצדיק שכל חפצו הוא רוחניות ודבקות בה', מקבל את שכרו כפי רצונו: הוא זוכה לחיי עולם הבא, ושם הוא מקבל שפע של דבקות בה' והשגות רוחניות, כפי רצונו. אבל הרשע הרי איננו מחפש רוחניות. הרשע מחפש גשמיות ועולם הזה. א"כ משלמים לו במטבע שהוא מעוניין בה - בגשמיות ובעולם הזה. מטבע של עולם הבא לא תדבר אליו, וגם אי אפשר ואין טעם לשלם לו במטבע כזו, כי נפשו אינה מוכשרת לכך, והוא לא יוכל להנות מתשלום כזה. כל אחד קובע לעצמו באיזה מטבע יקבל את שכרו].

להעריך את מצוות התורה ואת מתנות ה'

אנחנו לא מבעטים בסוכה. אנחנו רוצים את התורה והמצוות, ושומחים בהן. אנו מברכים את ה' על לימוד התורה ועל קיום המצוות, "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו". העמים לא רצו את התורה, ואילו בנו ה' בחר לתת לנו את התורה, ועל כך אנו מודים לו בברכת התורה. אנו מברכים את ה' גם על המצוות, "ברוך... אשר קדשנו במצותיו וצונו" על מצוה זו ועל מצוה זו. אנו מבינים שהמצוות הן מתנות טובות שה' נתן לנו, ומברכים אותו על כך.

גם המתנה הנפלאה ששמה ארץ ישראל, ניתנה לנו רק בשביל ללמוד תורה ולקיים מצוות. "נִיִּתְּנָה לְךָ אֶרְצוֹת גּוֹיִם וְעַמִּל לְאֵמִים יִיָּשׁוּ, בְּעָבוּר יִשְׁמְרוּ חֻקֵּי וְתוֹרָתֵי יִצְרוּ" (תהלים קה, מה). זאת המטרה שלשמה הביא אותנו הקב"ה לארץ ישראל. אחרת היה משאיר אותנו במצרים, ואם כל כך רע במצרים, היה יכול להביא אותנו לשווצריה, שגם שם יש נוף יפה, או למקום אחר. אבל ה' לא רצה להביא אותנו לשווצריה. אפילו לא לאמריקה. ה' רצה להביא אותנו לארץ ישראל, מפני שזאת הארץ המתאימה לעבודת ה', לקיים בה תורה ומצוות.

בגמרא מובא, שכל שלא הזכיר בריית ותורה בברכת הארץ (של ברכת המזון), לא יצא ידי חובתו (ברכות מה, ב). [לכן אנו אומרים בברכה זו: "נודה לך ה' אלקינו... על ברייתך שחתמת בבשרנו ועל

נקיים את המצוות האלה. אמנם כרגע אנו במצב ש"מפני חטאינו גלינו מארצנו, ואין אנחנו יכולים לעלות ולהראות ולהשתחוות", אבל לשאוף שנוכל כבר לקיים את המצוות שאיננו יכולים לקיים בזמן הזה, ולשמוח במצוות שאנו כן יכולים לקיים.

בגמרא מובא, "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם" (פסחים סח, ב). לגבי שאר ימים טובים נחלקו תנאים, האם אפשר לקיים את שמחת החג באופן של "כולו לה" בלי "לכם" [היינו, בלי אכילה ושתיה], או שחייב להיות דוקא "חציו לה" וחציו לכם". אבל בשבועות - הכל מודים שצריך גם "לכם". "מאי טעמא? - יום שניתנה בו תורה הוא³ (שם). ביום כזה, אי אפשר לשמוח בלא אכילה ושתיה. ושאלו על כך, שלכאורה היה צריך להיות להפך: ביום שניתנה בו תורה, היה צריך להוסיף בלי מו ד (כפי שנוהגים באמת ללמוד בליל שבועות⁴), ולא להוסיף בו חיוב אכילה שאינו קיים בשאר ימים טובים! התירוץ הוא, שאם היינו רק לומדים בשבועות, היינו באמת מראים בזה שאנו נכנעים לרצון ה' ומקיימים את התורה. ה' דרש שאלמד תורה, ובאמת אני יושב ולומד תורה. אבל לא זה מה שאנו רוצים להראות בחג השבועות. אנו רוצים להראות בחג השבועות, שאנו שמחים בתורה שקבלנו! אמנם התורה ניתנה לנו כעול על צוארנו (רש"י ר"ה כח, א), אבל זהו עול מתוק מדבש, שאנו שמחים בו, ולא עצובים בו, ח"ו. אנו שמחים בתורה שניתנה לנו! לכן "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם", "שישמח בו במאכל ומשתה, להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו" (רש"י פסחים סח, ב), "ואינה עליו כעול על צוארו" (חידושי רבינו דוד שם)⁵. הרי זוהי שאיפתנו, להתקרב לקב"ה ולהתקרב אל הקדושה כמה שיותר, ועל כן השמחה שלנו היא גדולה ועצומה כשאנו מקבלים את התורה וזוכים להתקרב אל הקדושה. יהי רצון שנזכה באמת לקבל את התורה בשמחה, לשמוח על תוספת הקדושה שבקבלת התורה, ונזכה כל ימינו לעבדו בלבב שלם, אמן.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

בקצת מקומות לאכול גם דבש בשבועות, מפני שהתורה נמשלה לדבש וחלב, שנאמר: "דבש וחלב תחת לשונך" (שה"ש ד, יא). להראות שהתורה מתוקה וערבה עלינו כדבש. היו רגילים פעם, כשילד היה מתחיל ללמוד אל"ף ביי"ת, להביא לו לוח עם אותיות, ועל האותיות היו מורחים דבש, שילקק את הדבש, וידע שהתורה היא מתוקה. אח"כ אולי יקבל לפעמים מכה מהרב"ה בחיידר. אם לא מתנהגים בסדר, הרב"ה נותן מכה. אבל שידע, שהתורה עצמה היא מתוקה.

הפוסקים כתבו עוד טעם, למה נוהגים לאכול מאכלי חלב בשבועות: שהרי נאמר על חג השבועות, "וביום הכפורים, פהקריבכם מנחה חדשה לה' פשבעתיקם, מקרא קדש יהיה לכם" וכו' (במדבר כח, כו). "מנחה חדשה לה' פשבעתיקם" - ראשי תיבות "מחלב" (קצור שר"ע סי' ק"ג סע' ז).

והנה, בלי לחלוק חלילה על המנהג לאכול מאכלי חלב בשבועות, חשבתי, שאולי אפשר לדרוש גם כך: "מנחה חדשה לה' פשבעתיקם" - ראשי תיבות "מחלב", שהם שני הכלים הנצרכים לאדם לקבלת התורה. צריך מח כדי להבין את התורה בשכל, להבין ולהשכיל דיני כל מצוה ומצוה, דיני שבת ודיני נזיקין ושאר דיני התורה, ללמוד בעיון ולרדת לעומק הענין, אבל צריך גם לב. שהלימוד יהיה מתוך אהבה ושמחה. לרצות ולחשוך בתורה, להעריך אותה ולשמוח בה! לא רק מפני שה' כפה עלינו הר כגיגית אני יושב ולומד, אלא מרצוני אני רוצה ללמוד! אני אוהב את התורה ושמח בה, ולכן אני לומד. אם רוצים את התורה ואוהבים אותה, ומשתמשים במח כדי להבין אותה, אז קונים את התורה.

כמו כן, מח בגמטריא מ"ח, כנגד מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם (אבות פ"ו מ"ה). וגם שם, הדבר הראשון מתוך מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, הוא תלמוד. אם לא לומדים, לא יעזרו כל שאר הדברים. צריך מח ולב כשהולכים לקבל את התורה, שהיא מתוקה מדבש, ונעימה לנו וטובה לנו. אם לא רוצים, ובועטים במתנות, גם המתנות בועטות בנו. אבל כשרוצים לקבל את התורה, ונמשכים אליה, "משכני, אחרתך נרוצה" (שה"ש א, ד), אז "הביאני המלך דרך ירו" (שם). הקב"ה מסייע לנו להכנס אל התורה ואל הקדושה. אמנם צריכים לקיים את התורה עם כל ההגבלות, אם התורה אומרת לא לעלות להר הבית בזמן הזה, או לא עולים להר הבית בזמן הזה, אבל יחד עם זה צריך לרצות ולשאוף, מתי כן נוכל לעלות אל הר הבית. לא לחשוב: "נו, ב"ה אני פטור ממצות עליה לרגל, וכן מעולת ראה ושלמי חגיגה". אלא להפך! צריכים לשאוף שכך

1. על אהרן.

2. רש"י: "עליכם אני מטיל עונש הזרים שיחטאו בעסקי הדברים המקודשים המסורים לכם... אתם תשבו ותזהירו על כל זר הבא ליגע".

3. ובאמת בגמרא מובא, שלא רק בשבועות מודים כולם שצריך שיהיה בו גם "לכם", אלא ארבעה ימים הם שהכל מודים שצריך שיהיה בהם גם "לכם": שבת, שבועות, ערב יום הכפורים ופורים. למה דוקא בארבעה זמנים אלה מודים כולם שצריך שיהיה בהם גם "לכם"? - על שבועות מפורש הטעם בגמרא, מפני ש"יום שניתנה בו תורה הוא". אבל למעשה, גם על שלשת הזמנים האחרים אפשר לומר כן: שבת - יום שניתנה בו תורה הוא; "דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל" (שבת פו, ב). ערב יום הכפורים - יום שניתנה בו תורה הוא, שניתנו בו (ביוה"כ) הלוחות האחרונים. וכן פורים - יום שניתנה בו תורה הוא; "קיימו וקבלו היהודים" - קיימו מה שקבלו כבר. כל ארבעת הזמנים המוזכרים בגמרא הם אפוא זמנים של מתן תורה, לכן בכלם הכל מודים דבעינן נמי "לכם" (מתוך שיחת הרב שליט"א לפרשת משפטים תשס"ו).

4. אלא שזהו מנהג בלבד, ולא חיוב.

5. ועי' רמב"ן על הפסוק שנאמר במתן תורה: "ויקחו את האלקים ויאכלו וישתו" (שמות כד, יא), שכתב: "וטעם וישתו, שעשו שמחה ויום טוב, כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה", ע"ש.